

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Галина Георгиева Куртева, Бургаски свободен университет, област на висшето образование "Социални, стопански и правни науки", професионално направление 3.7. Администрация и управление (Социално управление)

Относно: Представен дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност Бизнес администрация, професионално направление 3.7 Администрация и управление

С кандидат Христо Василев Чукурлиев - докторант на самостоятелна подготовка в ДП „Бизнес администрация“, професионално направление 3.7 Администрация и управление

Тема на дисертационния труд: Управление на дистанционното обучение във висшето училище: форми, тенденции и перспективи

Научен ръководител: доц. д-р Венцислав Джамбазов

Научен консултант: проф. д-р Людмил Георгиев

Основание за представяне на рецензията: член на Научното жури съгласно Заповед № 3-РК-340/13.07.2018 г. на Ректора на НБУ- проф. д-р Пламен Бочков

1. **Обща характеристика на представения дисертационен труд**

1.1. Актуалност и значимост на дисертационната тема

Темата на представения дисертационен труд е актуална, защото е насочена към търсенето на решения на съществуващите проблеми във висшето образование по отношение на различните форми на обучение. Тези проблеми са слабо изследвани в научната литература. Докторантът успешно обосновава корелацията между динамичната външна среда и промените в образователния процес във висшето училище. Като алтернатива за решаването на проблемите и въз основа на развитието в технологиите, демократизацията на обучението и различните икономически, социални и демографски трансформации на населението докторантът разкрива предимствата на дистанционната форма на обучение. Тя не е еднакво развита и прилагана във всички университети в България. От тази гледна точка представения и практически приложен от докторанта модел на управление на ДФО в НБУ може да бъде полезен при изграждане на ДФО в други ВУ.

Докторантът разглежда дистанционното обучение като прогресивна форма на обучение в модерните общества, осигуряваща възможност за приобщаване на нови групи обучаеми, които до неговата поява са били лишени от възможността да получат

по-висока степен на обучение. Развитието на информационните и комуникационните технологии, според докторанта, улеснява достъпа и намалява себестойността на продукта предлаган от ВУ чрез ДФО. Това обстоятелство докторантът разглежда като едно от големите постижения на последните десетилетия. В този контекст докторантът изследва дистанционното обучение като съществен елемент на цялостната идея за образованието през 21 век. Той обосновава идеята си, че демократичното обучение (open learning) може да отговори на новите реалности в живота и в частност в университетското образование и поради това е необходимо да се изследва и развива проблематиката, свързана с управлението на процесите в дистанционната форма на обучение.

Актуалността на дисертационната тема е аргументирана и в контекста на идеята за гъвкаво управление на процеса на обучение, в частност управлението на ДФО. Необходимостта от ефективно управление на ДФО е следствие, от търсенето на възможност за запазване и поддържане на качеството на обучение и в този контекст звучат актуално вижданията на докторанта за промяната на ролята на преподавателя и методите на преподаване при дистанционното обучение. Актуалността на резултатите от изследването се подсилва и от възможността предложеният от докторанта модел за управление на ДФО в НБУ да се трансформира в съответствие с промените на средата.

Може да се обобщи, че дисертационният труд има съществено значение за решаването на реален и комплексен управленски проблем, какъвто е управлението на ДФО във висшите училища.

1.2. Предмет, обект и цел на дисертацията

Предмет на изследването в дисертационния труд са особеностите на управлението на ДФО. Изследват се както проблемите и предизвикателствата, така и необходимите решения за контролиране на процесите в един модел за управление на ДФО.

Обектът на изследване, експеримент и внедряване е дистанционната форма на обучение в НБУ.

Основната застъпена теза е, че динамичният системен модел на управление на дистанционното обучение във висшето училище, който едновременно следва либерално нововъведенията в техниката и науката, но и консервативно пази стандартите за качество на обучението, е труден за построяване и поддържане, но и в най-висока степен адекватен на времето.

Докторантът защитава тезата си, като си поставя за **цел** да докаже, че внедрения,

с негово участие модел за управление на ДФО в НБУ е динамичен и гъвкав, отчита промените във външната среда на висшето училище и същевременно е хармонизиран със стандартите за качество на провежданите процеси и запазването на изпълнението на високи академични стандарти.

Изследователските задачи, чрез които докторантът реализира поставената цел, са свързани с изясняване на дефиницията за дистанционната форма на обучение; проследяване еволюцията на ДФО; анализиране на текстовете за ДФО в България и по света; проучване и анализиране на управлението на ДФО в други водещи университети в България; задълбочено проследяване и анализиране на развитието на ДФО в НБУ; разкриване на тенденциите в развитието на управлението на ДФО в световен план; определяне на насоки за бъдещото развитие и управление на ДФО в НБУ; прогнозиране бъдещето на университетското образование чрез дистанционно обучение.

Може да се отбележи, че предметът и обектът на изследването са ясно дефинирани и съвместно с коректно поставените цел и задачи предопределят последващото съдържание на дисертационния труд.

1.3. Методология и методика на изследването в дисертационния труд

В дисертационния труд е изследван модела на управление на ДФО в НБУ. Този модел функционира в НБУ повече от 5 години. Натрупаният от докторанта Христо Чукурлиев практически опит в областта на обучението чрез ДФО, придобит от работата му като директор на ФДЕПО и като ръководител на проект BG051PO001-4.3.04 – 0037-S0001 "Подобряване на качеството на дистанционното обучение на Центъра за дистанционно и електронно обучение към Нов български университет" му помага да анализира модела на управление на ДФО в НБУ в различни аспекти методически, психологически и свързаните с тях приложения на ИКТ. *Подробното описание на модела, идентифицирането и задълбоченото анализиране на проблемите при управлението на обучението чрез ДФО, както и компетентното обосноваване на бъдещите насоки на развитие на ДФО ми дават основание да обобщя, че направеното изследване е самостоятелна разработка на докторанта и постигнатите от него резултати са значими за академичната общност и университетския свят.*

За изпълнение на изследователската си програма докторантът използва ясна и последователна методология и разнообразен инструментариум:

✓ Конкретно – исторически метод докторантът прилага при проследяване на еволюционното развитие на ДФО и обособяването ѝ от другите форми на обучение,

при проучванията на досегашните изследвания по проблематиката, както и при анализирането на еволюцията на модела на управление на ДФО в НБУ.

✓ Диалектически метод докторантът използва при изследване влиянието на ИКТ върху въпросите на висшето образование и дистанционната му форма в частност, както и при обосноваване на бъдещите направления за развитие на модела на управление на ДФО в НБУ и в световен план.

✓ По отношение на направения обзор на литературата и проучванията в изследваната област докторантът показва умение да прилага аналитичния (ретроспективен и прогностичен анализ), сравнителния, дедуктивния и индуктивния метод.

✓ Системният подход докторантът прилага умело при представяне на модела на управление на ДФО паралелно като затворена и отворена система.

✓ В практическото си изследване докторантът прилага успешно дискурс анализ, анализ на съдържание на документи; качествено интервю.

Приемам аргументацията на докторанта за пренебрегване приложението на количествените методи на изследване, с оглед спецификата на обекта на изследване.

В резултат от изпълнението на изследователската си програма докторантът успява да реализира предварително формулираните задачи, а с това и целта на дисертационния труд. Същевременно трябва да се отбележи, че работата по темата е помогнала на докторанта да усвои научния език и стил на изложение, адекватен на изследваната тематика и терминология.

1.4. Структура на разработката

Дисертационният труд се състои от 217 страници. Изложението е оформено в увод, три глави, заключение и 2 приложения.

В съдържателно отношение, **уводът** на представения дисертационен труд разкрива подробно основните постановки и позиции на докторанта както за избора на темата, така и за актуалността на изследването, целта на разработката, изследователските задачи, методологията на изследването.

В първа глава се представя теорията и методологията на управлението на дистанционното обучение във висшето училище. **Във втора глава** се обобщават теоретичните модели за управление на организацията и възможността за приложението им при управление на ДФО във ВУ; анализира се модела на Open University и се обосновава необходимостта от трансформацията му; представена и анализирана е системната форма на управление на дистанционното обучение в НБУ. **В трета глава**

докторантът представя перспективите пред развитието на ДФО в НБУ, както и тенденциите в развитието на управлението на дистанционното обучение в световен план.

Като цяло, и в трите съдържателни глави, авторът проявява определена способност за ясно открояване и аргументирана научна защита на своите виждания за управлението на ДФО.

В заключението на дисертационния труд докторантът представя своето виждане за бъдещето на университетското образование, което според него ще се случва все по често online. В този контекст той обосновава и необходимостта от нови механизми за управление на ДФО във висшите училища.

1.5. Използвана научна литература

Дисертационният труд се основава на проучването, анализирането и систематизирането на множество научни публикации в изследваната тематична област. Представеният списък на използваната от докторантката литература съдържа общо 127 източника (книги, статии, електронни ресурси с открит достъп) на български и английски език. *Те са коректно използвани, съгласно възприетите изисквания за цитиране в научни публикации, което свидетелства за етичността на докторанта и неговата добра литературна осведоменост по изследвания в дисертацията проблем.* Заслужава висока оценка уменията на Христо Чукурлиев да осъществява научна селекция и критичност към чужди становища и концепции, когато структурира своето мнение, за да докаже основната теза на дисертационния си труд.

2. Описание на приносите

Направеното изследване в разработката показва способността на Христо Чукурлиев да формулира и анализира актуален научен проблем; да обобщава мнения; да проучва практиката и да обосновава методологични и методически конструкции. Докторантът има основание да претендира за следните **приносни моменти с научно - приложен характер** в разработката си:

1. Систематизираната история и научната литература по въпросите на ДФО с нейната същност и управление в исторически и световен план.

2. Литературният обзор и анализ на становищата и изследванията на различни автори по въпросите на управлението на дистанционната форма на обучение, въз основа на който е открояна управленската гледна точка към особеностите на ДФО, с което се допълват другите две гледни точки – методическата и технологичната.

3. Обобщената информация за трансформациите на ДФО в НБУ, с която се попълва институционалната история на НБУ и в частност еволюцията на дистанционното обучение в университета.

4. Проведеното лонгитудиналното и холистично проучване на ДФО в конкретно ВУ и систематизираните резултати от него.

5. Изведените предимства и недостатъци на различните форми на провеждане и управление на ДФО чрез платформи за ЕО.

6. Внедрените иновативни компоненти в ДФО на НБУ, сред които електронни тестове, видеолекции, проверка за плагиатство, виртуална класна стая.

7. Обоснованата прогноза за развитието на управлението на ДФО в България и света.

Оценявам приносите като значими както за практиката, така и за обогатяване на съществуващите знания. Те ще допринесат за разширяване на познанията в областта на управлението на дистанционното обучение. Приносите са лично дело на докторанта. В дисертационния труд личи активното лично отношение на автора към изследваната проблематика.

3. Оценка на автореферата и публикациите по дисертацията

Депозираният автореферат е в обем 21 страници. Той е добре оформен и неговото съдържание кореспондира коректно с основния труд. Авторефератът е съставен съобразно изискванията, като отразява в синтезиран вид съдържанието на трите глави в дисертационния труд, тезата, обекта и методологията на научното изследване, както и получените крайни резултати.

Авторефератът включва и справка на приносните моменти в проведеното научното изследване. Справката е съставена правилно и отразява обективно постигнатите от докторанта научни резултати.

Представеният в автореферата списък на публикациите по темата на дисертационния труд - 3бр. (2 доклада на български език и 1 статия на английски език в рецензирано, периодично онлайн списание). Те популяризират основни тези и приносни моменти от изследванията на докторанта. Посочените публикации показват способността на докторанта да информира по подходящ начин научната общност за своята научно-изследователска работа.

Постигнатите в дисертационното изследване резултати и обосноващите въз основа на тях препоръки представляват интерес за изследователите на ДФО и

нейното функциониране. Те биха могли да се систематизират в наръчник за изграждане и управление на ДФО във ВУ. Това ми дава основание да препоръчам в бъдеще авторът да направи опит да публикува свои изследвания и разработки в наши и чуждестранни списания, специализирани в областта на образователния мениджмънт.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представената от Христо Василев Чукурлиев научната разработка на тема „Управление на дистанционното обучение във висшето училище: форми, тенденции и перспективи” е задълбочено, значимо и актуално изследване. Тя има качества на дисертационен труд за присъждане на научната и образователна степен „доктор” по научна специалност „Бизнес администрация” в професионално направление 3.7 „Администрация и управление”, тъй като представя способностите и уменията на автора да осмисля добре и коректно да идентифицира актуален научен и практически проблем; да обобщава мнения; да интерпретира и адаптира научни постижения в реалната практика и да аргументира убедително изводи и препоръки. Приносите на разработката са достатъчно значими с оглед на изискванията за присъждане на образователната и научна степен „доктор”.

Всичко това ми дават основание да поставя **положителна оценка** на представения дисертационен труд и да **подкрепя категорично присъждането на научната и образователна степен „доктор” по научна специалност „Бизнес администрация” в професионално направление 3.7 Администрация и управление на ХРИСТО ВАСИЛЕВ ЧУКУРЛИЕВ.**

15 август 2018г

Изготвил рецензията:

/Проф. д-р Галина Куртева/